БИЗИҢ ҚУДИРЕТИМИЗ—БЕККЕМ БИРЛИКТЕ!

«ИНСОН ВА ҚОНУН» • КҮШ — ӘДИЛЛИКТЕ!

Газета 1996—жыл 1-сентябрден шыға баслады.

№7 (14)
1997 жыл
27-ФЕВРАЛЬ
ПИЙШЕМБИ
сатыўда еркин баҳада

АДАМ ХӘМ НЫЗАМ

ҚАРАҚАЛПАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ХУҚЫҚ ҚОРҒАЎ УЙЫМЛАРЫНЫҢ ЖӘМИЙЕТЛИК—ХУҚЫҚЫЙ ГАЗЕТАСЫ

АЙРЫҚША ЖАҒДАЙ

ӨЗБЕКСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ИШКИ ИСЛЕР МИНИСТРЛИГИНИҢ БИЛДИРИЎИ

1997-жылы 15-февральда Тәжикстанның Равот поселкасына қарама-қарсы жайласқан Фергана ўәлаятының Бешарық районындағы өзбек постының наряды Тәжикстан аймағынан қуралла топылысқа ушырады.

Усы ҳәрекеттиң нәтийжесинде Өзбекстанның бажы басқармасының үш хызметкери жарадар болды. Жынаятшылар Тәжикстан аймағына жасырынып кетти.

Топылыс пайытында автомат қурал пайдаланылды ҳәм орындағы жағдайды таллаўдың көрсеткениндей, бул топылысқа алдын-ала пуқталық пенен үлкен таярлық көрилген.

1997-жылы 23-январьда Тәжикстан аймағындағы усы районда блок-постқа усындай топылыс жасалғанлығын көрсетип өтиў керек. Нәтийжеде Тәжикстан Республикасының бес әскерий хызметкери ҳәм ГАИ хызметкерлери өлтирилген.

Буның барлығы, усындай ҳәрекетлер жағдайды турақсызландырыўға, онысыз да аңсат емес Тәжикстанның шегаралас районларындағы халықтың турмыс жағдайларын қыйынластырыўға ҳәм буның менен Ленинабад ўәлаяты менен Өзбекстанның шегаралас районлары арасында өз-ара қатнасларды қыйынластырыўға бағдарланған мақсетке муўапық ҳәрекетлер болып табылады, деп есаплаў ушын тийкар болады.

Усыған байланыслы, Өзбекстанның сыртқы ислер министрлиги, Тәжикстанның Сыртқы ислер министрлигине нота жиберди. Нотада былай делинген, Өзбекстан Республикасының Сыртқы Ислер министрлиги, егер, Тәжикстан шегарасында бундай ҳәрекетлер тәкирарланатуғын болса, олардың ақыбетлери ушын Тәжикстан ҳүкимети пүткил жуўапкершиликти түсинеди ҳәм оннан бундайға жол қоймаў ушын толық илажлар көрилетуғынлығын күтеди.

Өзбекстанның ҳуқық қорғаў уйымлары шегарада тәртипти беккемлеў, бизиң республикамыз пуқараларының қәўипсизлигин ҳәм тыньшлығын тәмийинлеў бойынша айқын илажлар көрип атыр.

ЖАСЛАР ҲӘМ ҲУҚЫҚЫЙ ТӘРБИЯ

Жақында Бердақ атындағы Қарақалпақ Мәмлекетлик университетиниң мәденият Сарайында студент жаслардың ҳуқықый ҳәм руўхый тәрбиясын жетилистириў ўазыйпаларына бағышланған республикалық илимий-әмелий семинары болып өтти. Оған республика жоқары ҳәм орта арнаўлы оқыў орынларының басшылары, районлық ҳәм қалалық халық билимлендириў бөлимлериниң басшылары, руўхый ҳәм ағартыў тараўларының жуўапкерли хызметкерлери ҳәм студент жаслар қатнасты.

Семинарды Қарақалпақстан Республикасы Министрлер Кеңеси Баслығының орынбасары Ә. Тәжибаев кирис сөз сөйлеп ашты ҳәм алып барды

Семинарда Қарақалпақстан Республикасы прокурорының биринши орынбасары Ж. Нарымбетов «Өзбекстан Республикасында жасларға байланыслы нызамлардың орынланыўы ҳәм жаслар арасында жынаятшылықтың жағдайы», Қарақалпақстан Республикасы Әдиллик министриниң биринши орынбасары К. Сейтназаров «Өзбекстан Республикасының студент жасларының ҳуқықлары ҳәм еркинликлериниң кепилликлери», Қарақалпақстан Республикасы Ишки Ислер министриниң орынбасары Ә. Избасаров «Студент жаслар арасында жынаятшылықтың ҳәм ҳуқық бузарлықтың алдын алыў илажлары», Ташкент мәмлекетлик юридика институтының мийнет ҳуқықы кафедрасының баслығы, доцент М. Гасанов «Өзбекстан Республикасының жаңа мийнет кодексинде жаслардың мийнетиниң ҳуқықый тәртипке салыныўы», «Руўхыйлық ҳәм ағартыўшылық» республикалық жәмийетлик орайының баслығы И Юсупов «Миллий руўхый мийрас ҳәм ҳәзирги күндеги студент жаслардың руўхый тәрбиясының бас мәселелери», Бердақ атындағы Қарақалпақ Мәмлекетлик университетиниң ректоры, профессор Қ. Өтениязов «Бүгинги басшының руўхый келбети туўралы ойлар ҳәм жаслардың усы бағдарда тәрбиялаў мәселелери», Әжинияз атындағы Нөкис педагогикалық институтының ректоры, Өзбекстан Илимлер академиясының хабаршы ағзасы Ж.Базарбаев «Руўхыйлықтың мәниси, оның социал функциясы», Ташкент мәмлекетлик юридика институтының мәмлекет ҳәм ҳуқық теориясы кафедрасының профессоры, юридика илимлериниң докторы У. Чориеров «Студентлердиң ҳуқықый мәдениятын асырыў машқалалары», Қарақалпақстан Республикасы «Мәҳәлле» фондының баслығы А. Әбдимәжитов «Студент жасларды тәрбиялаўда мәҳәлләниң роли» деген темаларда баянатлар жасады, семинар қатнасыўшылары тәрепинен берилген сораўларға жуўаплар берилди.

Семинардың соңында Қарақалпақстан Республикасы Министрлер Кеңеси Баслығының орынбасары Ә. Тәжибаев жуўмақлаў сөз сөйлеп бул бағдарда алда турған ўазыйпаларға кең түрде тоқтап өтти.

(Қарақалпақстан Мәлимлеме агентлиги).

ҚОНУН УСТИВОРЛИГИ ЙЎЛИДА

Ўзбекистон Республикасининг бозор иқтисодиётига босқичма босқич ўтишда қонун устиворлиги муҳим томойиллардан бир эканлиги Президентимиз томонидан алоҳида таъкидланиб ўтилган. Қорақалпоғистон Республикаси прокуратураси қонунлар аниқ бажарилишини таъминлашда талайгина ишни рўёбга чиқармоқда. Ўтган йили ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари гиёҳвандликка қарши курашда, унинг олдини олишда бирмунча юмушларни бажарди. «Қорадори-96» операцияси амалга оширилиб бу иш кўлами Хоразм ва Тошҳовуз вилоятларидаги ҳамкасбларимиз билан ҳамкорликда ўтказилиб анча самаралига эришдик. Бахтга қарши қурилган чораларга қарамасдан, ўтган йилнинг биринчи ярмида бурноғи йилнинг шу даврига нисбатан таркибида гиёҳвандлик моддалар бор ўсимликларни сотиш, сақлаш жиноятлари юқори даражада бўлди. Республикадаги мавжуд 17 туман ва шаҳарнинг 6 тасида ўсди. Булар Тахиатош шаҳри, Қораўзак, Кегейли, Чимбой, Беруний ва Элликқалъа туманлари ҳисобига тўғри келади.

Баъзи фуқаролар наркотик моддаларни сотиш, олиб келиш ва уни сақлаш қонунга хилоф эканликларини билатуриб фойда изидан қувиб жиноятга қўл урмоқдалар. Масалан, Беруний туманидаги «Озодлик» жамоа хўжалигининг 2-бригадасида ишловчи Маҳмуд Напесакеев бошқарган «УАЗ» 33 02 русмли 39-11 КПН номерли автомашинаси ўтган йилнинг 26 март куни тўхтатилганда ва текширув ўтказилганда мазкур автомашинадан 7 та қопда 117 килограмм миқдорида кўкнор топилди. Унга сотиш учун Самарканд вилоятининг Ургут туман Халлигашар қишлоғида яшовчи Абдураҳмон исмли кимса ташлаб кетган.

Самарканд вилояти Ургут тумани Пахмед қишлоғида истиқомад қилувчи 1967 йилда туғилган Ешмуратов ўтган йилнинг 16 февраль куни 14 килограмм кўкнорни сотаётган пайтида ушланди. Ўша куни унинг ҳамқишлоғи Равшан Бурхонов ҳам хибсга олиниб, ундан 1 килограмм 119 грамм трияк топилди. Текширишлар шуни кўрсатдики, пахмедлик ҳамқишлоқлар Насрулла Ешмуратов ва Равшан Бурхонов республикамизга жами 14,2 килограмм кўкнор, 11 килограмм 129 грамм трияк сотишга олиб келганлиги маълум бўлди. Айни пайтда Н. Ешмуратов ва Р. Бурхонов устидан қўзғатилган иш айблов хулосаси билан судга оширилди. Бу факт Ўрта Осиё ҳудуди Россия Федерацияси, Қозоғистон Республикасининг вилоятига наркотик моддаларни сотиш қулай ҳудуд бўлиб қолиш хавфини туғдирмоқда.

Ўтган йилнинг биринчи ярмида иккита жиноий иш қайтадан терговга юборилди, Хусусан, Аразбике Аразова устидан қўзғатилган жиноий иш. Бу иш Тўрткўл тумани прокурори томонидан қайта терговга юборилди.

Мазкур ишда туман ички ишлар бўлимининг терговчиси айбли бўлиб қолмасдан олдиндан тергов қилинганда прокурор томонидан етарли даражада иш қилинмаганлигидан дарак беради.

Республикамиз бўйича ички ишлар органларида 310 фуқаро нашавандлик бўйича ҳисобда туради. Шундан 290 нафари нашаванд фиагнози ва қолгани психотрон моддалардан фойдаланувчилардир.

Республика прокуратурасининг ички ишлар органларида, солиқ бошқармасида тергов ва суриштириш устидан назорат бўлими ходимлари бундан буён ҳам қонунлар устиворлигини таъминлашга қарата бутун чораларни кўрадилар.

Маҳмуд ИСМОЙЛОВ.
Қорақалпоғистон Республикаси прокуратурасининг ички ишлар органларида, солиқ бош бошқармасида тергов ва суриштириш устидан назорат бўлимининг бошлиғи.

РЎЗНОМА ХИЗМАТИНГИЗДА

Адлия ва суд идоралари, прокуратура, ички ишлар, адвокатура ҳамда солиқ инспекцияси, божхона ва бошқа юридик ташкилотлар, корхоналар, барча-барча жамоатлар фаолиятини ўз саҳифаларида мунтазам ёритиб ҳуқуқий таълим самарадорлигини оширишга камарбаста бўлган «Адам ҳәм Нызам» «Инсон ва қонун» ҳуқуқ газетасига 1997 йил учун обуна давом этмоқда.

ТАҲРИРИЯТ.

ҚЎРИҚЛАШ ХИЗМАТИДАН ФОЙДАЛАНИНГ

Ўзбекистон Республикасида кейинги беш йил давомида мустақиллигимиз шарофати билан сезиларли ижобий ўзгаришлар рўй берди. Хусусан Президентимиз И. А. Каримов илгари сурган ҳуқуқий давлат барпо этиш гояси ишимизда ўзининг ёрқин ифодасини топмоқда.

Шундай пайтда жамиятимиздаги ҳар бир кишининг ўз хизмат вазифасига юксак масъулият билан ёндошишини тақоза этади. Лекин айрим қийинчиликларга бардош бероломаётган баъзи кишилар жамоат ва фуқароларнинг мулкларига кўз олайтиришмоқдалар.

Бизнинг қўриқлаш бўлими барча ходимлари ўғирлик, топмачилик билан шуғулланиб юрган бундай напок кишиларни ўз вақтида ушлаб чоралар кўрияпти.

Айрим корхона ва ташкилот раҳбарлари халқ хўжалик объектларида моддий товар бойликларининг сақланишини яхшилаш, унинг қўриқлашини таъминлашга эътиборсизлик билан қарамоқдалар. Бундай бокибегамлар Ўзбекистон ва Қорақалпоғистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги коллегияларида қабул қилинган қарорларига ҳам бефарқ муносабатда бўлишмоқда.

Агар уз корхона ва хусусий шахобчаларини ИИБ қўриқлаш бўлимларига топширилганларида ўғирлик содир қилишининг олди олинган бўларди.

Ташмачилар пайини қирқишда ҳам ходимларимиз масъулият билан инпламоқдалар. Натижада шаҳар худудидаги саноат корхоналарида содир бўлаётган майда ўғирликларнинг олди олинмоқда.

Корхона ва хусусий шахобчалар раҳбарлари молим бут, кўнглим тўқ бўлсин десангиз қўриқлаш хизматидан фойдаланинг!

А. БЕКИМБЕТОВ.
Беруний тумани ИИБнинг қўриқлаш бўлими катта возири, милиция лейтенанти.

ИНСАН ҲУҚЫҚЛАРЫН ҚОРҒАЎ—БАС ЎАЗЫЙПА

Ҳуқықый қорғалыўға ҳәмме теңдей ҳақылы

Адамзат дүньясы тарийхында инсан ҳуқықларын қорғаў ҳәм оны ис жүзинде әмелге асырыў бойынша узақ жыллар даўамында ҳәр тәреплеме жумыслар исленип, ҳәрекетлер болып киятырғанын биз тарийхтан жақсы билемиз. Дүньяда ҳәр бир инсанның, ҳәр бир миллеттиң ҳәмме менен теңдей ҳуқықта жасап турмыс кеширийи үлкен таптырмас бахыт. Адам өмиринде оннан артық уллы әрман болыўы мүмкин емес.

Инсан ҳуқықларын қорғаў мәселесине ғәрезсиз Өзбекстанда ҳәм Қарақалпақстанда соңғы жыллары айрықша дыққат бөлинип атыр. Бул бойынша Өзбекстан Республикасы бир қатар халық аралық шөлкемлердиң тийкарғы ҳүжжетлерине қол қойып, олардың режелериндеги халық аралық нормалардың орынланыўын тән алды. Атап айтқанда, Бирлескен Миллетлер Шөлкеминиң ағзасы оола отырып, оның инсан ҳуқықлары бойынша тийкарғы ҳүжжетлерине қосылды ҳәм солай етип, Өзбекстан Республикасы инсан ҳуқықларын қорғаў бойынша халық аралық нормалары менен стандартларға тийкарланған миннетлемелер алды. Сондай-ақ, усы миннетлемелерге тийкарланып ҳәм усы бағдарда Өзбекстанда бир қатар ўәкилликлер, шөлкемлер, инсан ҳуқықларын қорғаўды әмелге асыратуғын институт механизмлери дүзилди. Солай етип, Өзбекстанда ҳәм Қарақалпақстанда инсан ҳуқықларын қорғаў бойынша халық аралық дәрежеде бурылыслар, кең көлемде тарийхый жумыслар басланды. Бул жүдә қуўанарлы. Себеби, Өзбекстан демократиялық ҳуқықый мәмлекет қурып атырғанын дүнья халықлары алдында дәлиллей баслады ҳәм солай етип дәўиримиздиң ең әҳмийетли ҳәм ең жуўапкерли ўазыйпаларын ис жүзинде әмелге асырыўға киристи.

Бул бойынша кеңирек мәлимлемелер ҳәм түсиниклер алыў мақсетинде журналистимиз Қарақалпақстан Республикасы Жоқарғы Кеңесиниң Нызам шығарыў, нызамлылық ҳәм ҳуқық тәртиби мәселелери бойынша комитетиң баслығы, Өзбекстан Республикасы Олий Мажлисиниң инсан ҳуқықлары бойынша ўәкили жанындағы пуқаралардың Конституциялық ҳуқықларын ҳәм еркинликлерин қорғаў бойынша комиссиясының ағзасы Жаңабай Садықов пенен гүрриңлести. Биз бүгин усы гүрриңлесиўди сизлердиң дыққатыңызға усынамыз.

— Инсан ҳуқықы ҳәм оны қорғаў мәселеси дүнья тарийхында қай дәўирлерден баслап ҳақыйқый түрде қолға алына басланғаны ҳаққында айтып берсеңиз?

— Көпшилигимиздиң тарийхтан жақсы билетуғынымызға сүйенип айтатуғын болсақ, инсан ҳуқықын қорғаў мәселеси ерте дәўирлерден-ақ басланған. Ҳәр бир жәмийетте бул бойынша ҳәр тәреплеме жумыслар алып барылған. Көплеген жәмийетлик ҳәм мәмлекетлик, сиясий ғайраткерлер бул муқаддес ис ушын өзлериниң пүткил өмирлерин бағыш еткен. Усындай тынымсыз гүреслердиң, жумыслар алып барыўлардың нәтийжесинде жөнсиз урыслар, басып алыўшылықлар, қулшылық ҳәрекетлери тоқтатылған.

Бул бағдарда дәўиримиздиң XX әсири айрықша орынды тутады. Раўажланыў ҳәм мәдений цивилизация усы мақсетли ис-ҳәрекетти әмелге асырыўда жол ашып берди. Бирлескен Миллетлер Шөлкеми дүзилди. 1945 жылы Сан-Францискода қол қойылып қабыл етилген БМШ тың Уставындағы статьяларында инсан ҳуқықларын қорғаў ҳәм ол бойынша ис-ҳәрекетлерди қоллап-қуўатлаў басլы орынды тутқан. Устав қабыл етилиўи менен бирге БМШ тәрепинен инсан ҳуқықларын қорғаў бойынша комиссия дүзилген. БМШ тың Бас ассамблеясы 1946 жылдың январь айындағы өзиниң 1 сессиясында усы комиссияға ҳуқық ҳаққында халық аралық дәрежедеги ҳүжжет таярлаў бойынша усыныс берди. Бул усыныстан кейин, яғный 1947 жылдың февраль айынан баслап инсан ҳуқықлары бойынша комиссия өз жумысын баслағанда бул мәселе күн тәртибиниң ең биринշилери болып есапланды. Комиссия соннан баслап еки жылға шамалас ўақыт жумыс ислеп, инсан ҳуқықларының Улыўма декларациясының толық исленип шығылған жойбарын өзиниң жоқарғы басшы уйымы болған Экономикалық ҳәм Социаллық мәселелер бойынша Кеңеси менен БМШ тың Бас Ассамблеясына қарап шығыўға усынады. БМШ тың Бас ассамблеясы 1948 жылдың декабрь айының 10 сәнесинде өзиниң гезектеги сессиясында БМШ қа ағза мәмлекетлердиң 48 қоллап-қуўатлаўшы ҳәм 8 бийтәреп даўыс бериўи менен «Инсан ҳуқықларының Улыўма декларациясы»н қабыл етти. Үлкен әҳмийетке ийе бул ҳүжжетти қабыллаў ўақтында ҳешким тәрепинен бир де бир қарсы даўыс берилмеди. Солай етип дүнья тарийхында халық-аралық дәрежеде инсан ҳуқықлары ҳаққында жүдә әҳмийетли ҳүжжет қабыл етилди. Инсан ҳуқықларының Улыўма декларациясы—пүткил дүнья инсанлары семьясы ағзаларының ҳуқықларының беккемленип атырғанын жәриялайтуғын тийкарғы халық-аралық ҳүжжет болып тарийх бетлерине кирди.

БМШ тың Бас ассамблеясы бул жетискенлик пенен тоқтап қалмады. Декларация қабыл етилиуден дәрҳал комиссияға декларацияға юридикалық күш беретуғын мәмлекетлер аралық келисим дүзиў жойбарын ислеп шығыўды да тапсырды. Комиссия тапсырылған тапсырманы ўақтында инабатлы орынлаўға еристи ҳәм бул бойынша еки Пакт жойбарын таярлады. Биринշиси—инсанлардың (пуқаралардың) экономикалық, социаллық ҳәм мәдений ҳуқықлары ҳаққында болса, екиншиси—пуқаралық ҳәм сиясий ҳуқықлары ҳаққында еди. Соңғы Пактқа юридикалық ҳуқық беретуғын факультативлик протокол қосып таярланып усынылды. Бул ҳуқық ҳүжжетлериниң ҳәммеси жыйналып инсан ҳуқықлары ҳаққындағы халық аралық билль болып табылады.

1966 жылдың декабрь айының 16 күни Бас Ассамблея бул үш ҳүжжетти бир аўыздан қабыл етти. Соң бул ҳүжжет БМШ тың 35 ағза мәмлекетлери тәрепинен ратификация етилип өзинин ҳақыйқый юридикалық күшине кирди. Кейинала бул ҳүжжетлерди мойынлап ратификация етиўши мәмлекетлердиң саны әдеўир өсип кетти. Өз алдына ғәрезсиз мәмлекет болған Өзбекстан Республикасы да бул ҳүжжетлерди ратификация етиўге қосылды.

1950 жыллардың басында Советлер Союзы қәўипсизлик бойынша Улыўма Европалық Кеңес (СБСЕ) дүзиў ҳаққында усыныс киргизген еди. 1972 жылы 35 мәмлекет Кеңести өткериў мәселеси бойынша көп тәрепли консультацияларға кирисиўге келисти. Бул келисиўлер дәслепки 35 мәмлекет арасындағы Хельсинкидеги таярлық сөйлесиўлерге тийкар дүзип берди.

1975 жылдың август айының биринши сәнесинде Хельсинкиде жыйналған 35 қатнасыўшы мәмлекетлердиң басшылары Европада қәўипсизлик ҳәм бирге ислесиў Кеңесиниң (СБСЕ) Хельсинкидеги жуўмақлаўшы актине қол қойысты. Сол себептен де бул акт сондай-ақ Хельсинки келисимлери деп те аталады. Бул ушырасыўда барлық мәмлекетлер—Европада қәўипсизлик ҳәм бирге ислесиў Кеңеси ағзалары тәрепинен инсан ҳуқықларын қорғаў бойынша да өз үстилерине жуўапкерли миннетлемелер қабыл алды.

Европадағы қәўипсизлик ҳәм бирге ислесиў тараўындағы жағдайдың раўажланыў эволюциясы нәтийжесинде 1990 жыллары Европада қәўипсизлик ҳәм бирге ислесиў Кеңеси түпкиликли өзгерислерге ушырады, ал оның роли айтарлықтай өсти. Усыған байланыслы 1994 жылы усы Кеңестиң Будапешттеги Жоқары дәрежедеги ушырасыўында бул шөлкемди ендигиден былай тек Кеңес деп есаплаўға болмайтуғынлығы мойынланып, оған Европада қәўипсизлик ҳәм бирге ислесиў Шөлкеми атамасы берилген еди (ОБСЕ). Ҳәзирги күнде Узақ Шығыстан Ванкуберге дейинги регионда жайлас-

ЖОЛ ҚӘДЕЛЕРИ БУЗЫЛМАСЫН

Бәршеге қырағылық керек

— **Ҳақыйқатында да соң**ғы ўақытлары Нөкис қаласы аймағындағы жоллар ҳәм көшелеринде жол транспорт ҳәдийсеси, әсиресе аўыр ақыбетли жол транспорт ҳәдийсеси көбейип кетти. Бул бахытсыз ҳәдийселерди анализлеп қарағанымызда келип шығыў себеби айдаўшылардың транспорт қуралларын мәс ҳалында басқарыўы ҳәм пиядалардың жол ҳәрекети қағыйдаларын турпайы түрде бузылыўларынан келип шығып отыр. Сонлықтанда 1997-жыл январь айының 25 күни ишинде 14 жол транспорт ҳәдийсеси болып соннан 6 адам қайтыс болды, 17 адам дене жарақатын алып емлеўханаға түскен.

Мысалы: 1997-жыл 14-январь күни саат 19.00 лар шамасында 1965-жылы туўылған Нөкис қаласы турғыны Жақсымуратов Сағыйдулла өзине бекитилген ГАЗ—24 м/б 2014 КПА автомашинасын арақ ишкен мәс ҳалында басқарып киятырып Бердақ гүзары жолы менен Беруний көшесинин кесиспесинде пуқара Халқанов Абдиәметтиң басқарыўындағы КАВЗ—685 м/б 6878 КПМ автобусы менен соқлығысқан. Нәтийжеде ГАЗ-24 автомашинасының айдаўшысы С. Жақсымуратов, оның жолаўшысы 1963-жылы туўылған Б. Муминов ҳәм 1967-жылы туўылған И. Назбергеновлар жарақатланып емлеўханаға түсти. Сондай-ақ усы жылдың 24-январь күни саат 19.00 шамасында Нөкис қаласының турғыны Арал-лада мекемесиниң хызметкери М. Сейтимбетов автомашинаны басқарыў гүўалығысыз мәс ҳалында өзиниң танысы Кличев Маликке тийисли ВАЗ—2105 мәмлекетлик белгиси З 01 01 КП автомашинасын Ерназар Алакөз көшеси менен басқарып киятырып Буденный көшеси менен келискен жерде қол тележкасын айдап киятырған №30 училищесиниң оқыўшысы 1980-жылы туўылған Т. Минажатдиновты қағып алған. Нәтийжеде пияда Минажатдинов жарақатланып емлеўханаға түсти.

Айырым жәмийетлик транспортларды басқарыўшылардың нырыққа сыймайтуғын ҳәрекетлери де ушырасып турады. Мысалы усы жылдың 16-январь күни саат 20.30 лар шамасында Нөкис қаласы Бердақ гүзары бойында Троллейбус ДЕПОсына қараслы №009 троллейбусының айдаўшысы Алламжаров Рустам өзине бекитилген троллейбусын ишиндеги жолаўшыларына қарамастан арақ ишкен мәс ҳалында басқарып киятырғанда МАИ хызметкерлери тәрепинен иркилди. Мине усындай өз ўазыйпасына жуўапкерсизлик пенен қарайтуғын айдаўшылар себебинен аўыр ақыбетли жол транспорт ҳәдийселери келип шықпақта. Сондай-ақ усы жылдың 25-январь күни саат 16.45 лер шамасында ҳеш жерде жумыста жоқ Нөкис қаласы О. Кошевой көшеси №14 жайда жасаўшы 1973-жылы туўылған Есенов Қуўат өзиниң қыз апасы Сүндетбаева Клараға тийисли РАФ м/б з 8593 КП автомашинасының айдаўшысының қасында №13 маршрутта жолаўшылардан ақша жыйнап жүрип Нөкис қалалық орайлық базардан саат 16.30 лар шамасында автомашина айдаўшысынын жоқлығынан пайдаланып көбирек дүнья табыў мақсетинде автомашинаға 10 лаған жолаўшы миндирип айдаў гүўалығысыз «орта дәрежедеги» мәс ҳалында машинаны айдап кетип Қарақалпақстан көшеси бойында Мәмлекетлик орайласқан банкиниң тусында автомашина рулин басқара алмай оң жағындағы столбаға соқлығысқан. Нәтийжеде автомашина ишиндеги айдаўшылардың бири ҚарМудиң педиатрия факультетиниң студенти 1973-жылы туўылған Дильбар Алламбергенова аўыр жарақатланып емлеўханаға түсти.

Бул ўақыя бойынша тексериў өткергенимизде усы пуқара Есенов Қуўат басқа бир адамларға тийисли болған автомашиналарда мәс ҳалында басқарыўға қумар екенлиги яғный 1996-жыл 13-июнь күни саат 9.30 да Нөкис қаласының Қызкеткен поселкасының аймағында «Нысан» м/б 34632 КП автомашинасын мәс ҳалында басқарып киятырғанда МАИ хызметкерлери тәрепинен иркилген ҳәм Нөкис қаласының халық судының қарары менен 2 мың сум муғдарында жәрийма салынған еди. Пуқара Есенов Қуўат бул көрилген шарадан жуўмақ шығармастан және транспорт қуралын мәс ҳалында басқарып жоқарыда көрсетилген жол транспорт ҳәдийсесиниң келип шығыўына себепши болып отыр.

— Усындай унамсыз ҳәдийселердиң алдын алыў мақсетинде ҳәзирги ўақытта Нөкис қаласы ИИБ ниң МАИ бөлимшеси хызметкерлери тәрепинен арнаўлы рейдлер шөлкемлестирилип жол ҳәрекети қәделерин қопал түрде бузыўшылар ҳәм автотранспортты мәс ҳалында басқарған айдаўшылар иркилмекте ҳәм оларға тийисли шаралар көрилмекте Жол транспорты ҳәдийсесиниң алдын алыў бойынша МАИ хызметкерлери тәрепинен халық арасында, телевидение, радио арқалы еситтириўлер газета бетлеринде мақалалар шығарылып атыр. Нөкис орайлық базарында ишки радио узели арқалы хызметкерлеримиз тез-тез шығып сөйлемекте.

Ең баслысы бул кеўилсиз ҳәдийселердиң алдын алыўда ҳәр бир автотранспорт айдаўшысының ролге мәс ҳалында отырыўы бул тек ғана өзиниң өмирине емес ал әтирапындағы адамлар өмирине де қәўип туўдыратуғынын, халқымыздың тынышлығын бузатуғынлығын естен шығармаўы зәрүр. Бул бахытсыз ҳәдийселер жәмийетшилигимизге, халық байлығына үлкен зыяныи тийгизеди. Ҳәр бир айдаўшы үйинде шаңарақ ағзаларының күтип отырғанын умытпаса, пуқаралар жол ҳәрекети қәделерин толық сақласа бундай ҳәдийселердиң алдын алған болар едик. Бахытсыз ҳәдийсениң алдын алыўда бәршеге қырағылық керек.

Ж. НУРЖАНОВ

Нөкис қалалық ишки ислер бөлиминиң мәмлекетлик автомобиль бөлимшеси үгит-нәсият бойынша инспекторы, милиция капитаны

✦ ҒӘРЕЗСИЗЛИК ЖЫЛЛАРЫНДАҒЫ ИНСАН ҲУҚЫҚЛАРЫ
✦ ДЕМОКРАТИЯЛЫҚ МӘМЛЕКЕТ ДЕГЕНИМИЗ— БУЛ ЖӘМИЙЕТЛИК ӘДИЛЛИК ПРИНЦИПЛЕРИНЕ САДЫҚ БОЛЫЎ ДЕГЕН СӨЗ
✦ БИЗ КЕЛЕШЕККЕ ҮЛКЕН ҮМИТЛЕР МЕНЕН ИСЕНИП ЖАСАЙМЫЗ

қан 53 мәмлекет, соның ишинде АҚШ, Канада, Европаның барлық мәмлекетлери ҳәм бурынғы СССР дың республикалары оның ағзасы болып табылады. Бул шөлкемде инсан ҳуқықларын қорғаў бойынша анық механизмлердиң дүзилиўи нәзерде тутылған. Аз ҳәм киши миллетлер бойынша Жоқарғы Комиссар лаўазымы шөлкемлестирилген.

— Өзбекстан Республикасы өз ғәрезсизлигине ерискеннен кейин қандай халықаралық шөлкемлерге ағза болды ҳәм соның ишинде инсан ҳуқықларын қорғаў бойынша қандай халық-аралық ҳүжжетлерди тән алып қол қойды?

— Өзбекстан Республикасы өз ғәрезсизлигине ерискеннен кейин оның халықаралық абыройы әдеўир көтерилди. Сондай-ақ, халық аралық шөлкемлердиң жумысларына қатнасыўы ҳәм ондағы тутқан орны салмақлы болып киятыр. Бүгинги күнде Өзбекстан Республикасы Жоқары дәрежедеги бир қатар халық-аралық шөлкемлерге басқалар менен бир қатарда тең ҳуқықлы ҳалда ағза болып кирди. Атап айтқанда, Бирлескен Миллетлер Шөлкемине, Европада қәўипсизлик ҳәм бирге ислесиў шөлкемине қабыл етилди. Соның менен бирге дүньядағы көплеген мәмлекетлер менен дослық қатнасықлар орнатты. Бир қатар мәмлекетлик ҳәм мәмлекетлик емес шөлкемлер менен байланыслар дүзип ислесип атыр. 120 дан артық дүнья мәмлекетлери менен дипломатиялық қатнасықлар орнатты. Ташкент қаласында дүньядағы 35 мәмлекеттиң елшиханалары ашылды, 19 мәмлекеттиң елшилериниң ўәкилликлери ислеп атыр. Сондай-ақ 88 шет ел мәмлекетлериниң ўәкилликлери, БМШ тың ўәкилханасы, 24 ҳүкиметлер аралық шөлкемлер ҳәм 13 ҳүкиметлик емес шөлкемлер ҳәрекет етип жумыс ислемекте.

Сондай-ақ, соңғы жыллары Өзбекстан Республикасы инсан ҳуқықлары бойынша бирқанша халық-аралық конвенцияларға қосылды. Олий Мажлистиң келеси сессияларында инсан ҳуқықлары бойынша басқа да халық-аралық стандарт нормаларды орынлаў бойынша нызамлар қабыл етип, шөлкемлер дүзип, таярлықлар көриў, тийисли ҳүжжетлерди ратификация етиў нәзерде тутылып, қызғын жумыслар жүргизилип атыр.

Инсан ҳуқықларын қорғаў бойынша дүньяда халық-аралық дәрежеде орынланыўы керек 70 тей стандарт нормалар қабыл етилген. Солардың 15 ине Өзбекстан Республикасы қол қойып ратификация етти. Бул стандартларда инсан ҳуқықларын ҳәр бир елде, ҳәр бир мәмлекетте қалай қорғаў кереклиги, сондай-ақ, ҳәр бир мәмлекеттиң ҳүкимети өз елиндеги пуқаралардың ҳәм сырт елден келген пуқаралардың ҳуқықларын халықаралық нормада қорғаў ушын нелерди ислеўи ҳәм нелерди ислемеўи керек екенлиги көрсетилген. Мине усылар бойынша елимиздиң Президенти ҳәм Олий Мажлис, соның менен бирге Қарақалпақстан Республикасында, Республика Жоқарғы Кеңеси менен Министрлер Кеңеси тынымсыз жумыслар алып бармақта. Бунның дәлили ретинде Жоқарғы Кеңес тәрепинен бир қатар нызамлардың өз ўақтында қабыл етилип ҳәрекетке енгизилип атырғанын көрсетиўге болады.

— Өзбекстанда инсан ҳуқықларын қорғаў бойынша қандай шөлкемлер дүзилип, қандай нызамлар қабыл етилди ҳәм олардың келешектеги раўажланыўы бағыты қалай болады?

— Олий Мажлистиң қасынан инсан ҳуқықлары бойынша ўәкили шөлкемлестирилди ҳәм усы ўәкиллик бойынша нызам қабыл етилди. Олий Мажлистиң усы инсан ҳуқықлары бойынша ўәкили қасынан сондай-ақ пуқаралардың Конституциялық ҳуқықларын ҳәм еркинликлерин қорғаў бойынша комиссия дүзилди. Бул комиссия Олий Мажлис тәрепинен қабыл етилген нызамға ҳәм арнаўлы режеге муўапық ўәкилдиң басшылығында ҳәрекет етеди. Қарақалпақстан Республикасынан мен усы комиссияның ағзасы болып сайландым.

Сондай-ақ, инсан ҳуқықларын қорғаў бойынша бир қанша шөлкемлер менен уйымлар дүзилген. Атап айтқанда инсан ҳуқықлары бойынша миллий орай, ҳәрекеттеги нызамлардың мониторинг институтларын көрсетиўге болады. Олар актив ҳәрекет етип атыр. Соның менен бирге бир қатар халық-аралық шөлкемлердиң де ўәкилликлери, бөлимлери Өзбекстанда жумыс ислемекте. Олардың ислеп атырған жумыслары жүдә көп. Буннан басқа да жүзден артық жәмийетлик шөлкемлер, сиясий партиялар, бирлеспелер, миллий орайлардың дүзилгенлиги ҳәм олардың еркин жумыс ислеп атырғанлықлары ҳәммемизге мәлим. Алдағы ўақытлары оқыў орынларында инсан ҳуқықлары бойынша арнаўлы оқыў курсын енгизиўге таярлықлар көрилип атыр.

Демек, келешекте Өзбекстанда ҳәм Қарақалпақстанда инсан ҳуқықларын қорғаў бойынша халық-аралық нормалар ҳәм стандартлар дәрежесинде жумыслар алып барылыўы сөзсиз. Сондай-ақ, соңғы ўақытлары бул бағдарда халық-аралық семинарлар, әнжуманлар, конференциялар өткерилип атыр. Мәселен, 1996 жылдың сентябрь айының 11-13 күнлеринде Ташкент қаласында инсан ҳуқықлары бойынша миллий институтлардың халық-аралық семинары болып өтти. Бул семинарға дүньядағы раўажланған еллердиң инсан ҳуқықларын қорғаў бойынша жоқары дәрежедеги шөлкемлердиң басшылары менен ағзалары қатнасты. Президентимиз Ислам Кәримов семинар қатнасыўшыларына өзиниң қутлықлаўын жоллап жумысларына жемисли табыслар тиледи.

БМШ тың Өзбекстандағы ўәкиллиги тәрепинен 1996 жылдың ноябрь айының 15 сәнесинде Ташкент қаласында «Демократия ҳәм инсан ҳуқықлары» темасы бойынша халық-аралық конференция өткерилди. БМШ тың күн тәртибинде турған мәселелердиң бири, жынаятшылықтың алдын алыў, қылмыс ислегенлерди әдил судлаў ҳәм инсан ҳуқықлары ҳаққында да конференцияда кең түрде талқылаўлар, пикир алысыўлар болды. Бул бойынша Орайлық Азия республикаларында, соның ишинде Өзбекстанда халық-аралық нормаларға жақынласыў ҳәм келешекте оған толық ерисиў кереклиги ҳаққында пикирлер, усыныслар айтылды.

Сондай-ақ, соңғы ўақытлары Президентимиз бул мәселеге айрықша дыққат аўдармақта. Әсиресе, усыған байланыслы ғалаба хабар қуралларының ролин көтериў, сөз еркинлигине ерисиў, пуқаралардың еркин пикирлерин билдириў мәселелерине де айрықша кеўил бөлинбекте.

— Инсан ҳуқықларын қорғаў бойынша бизиң елимизде қандай нызамлардың қабыл етилгенлиги ҳәм оларды иске асырыўда қандай ҳәрекет етиўши механизм институтлары бар екенлиги ҳаққында айтып берсеңиз?

— Өзбекстан Республикасының ҳәм Қарақалпақстан Республикасының Конституциялары биздеги ең тийкарғы нызамлар болып, биринши—гезекте ол инсан ҳуқықларын қорғаў ушын хызмет етеди. Оннан кейин Өзбекстан Республикасының Конституциялық суды ҳаққындағы, суд, прокуратура, Өзбекстан Республикасының пуқаралығы, мийнет, сиясий партиялар, бирлеспелер, ғалаба хабар қураллары ҳаққындағы ҳәм басқа да көплеген нызамларды келтириўге болады. Нызамлылықты ҳәм инсан ҳуқықларын қорғаўды әмелге асырыўшы жоқарғы уйымлардың бири Өзбекстан Республикасының, Қарақалпақстан Республикасының Жоқарғы Суды менен ўәлаятлық, қалалық ҳәм районлық судлары болып саналады. Буннан тысқары Әдиллик министрлиги, адвокатлар коллегиясы, ғалаба хабар қураллары, бир қатар жәмийетлик ҳәм сиясий шөлкемлер, партиялар, бирлеспелер ҳәрекет етеди.

— Бул бағдарда Қарақалпақстан Республикасында, Республика Жоқарғы Кеңесинде, оның нызам шығарыў, нызамлылық ҳәм ҳуқық тәртиби мәселелери бойынша комитети қандай жумыслар ислеп атыр?

— Көпшиликке мәлим Жоқарғы Кеңес соңғы ўақытлары көплеген нызамлар қабыл етти. Биринши гезекте 1993 жылдың апрель айының 9 сәнесинде XII шақырық Қарақалпақстан Республикасы Жоқарғы Кеңесиниң XII сессиясында Қарақалпақстан Республикасының Конституциясы қабыл етилди. Сондай-ақ, «Қарақалпақстан Республикасы Конституциялық бақлаў комитети ҳаққында» ҳәм басқа да әҳмийетли нызамлар менен нызам актлери қабыл етилди. Бизиң республикамызда БМШ тың ўәкиллери, инсан ҳуқықлары бойынша халық-аралық шөлкемлердиң ўәкиллери келип өз алдына қойылған мәселелери бойынша жумыслар алып бармақта.

Алдағы ўақытта бул бағдарда көп жумыслар ислениўи күтилип отыр. Себеби, бул мәселе дәўиримиздиң бүгинги күндеги ең әдиўли ўазыйпаларының бири. Бүгинги күнде ҳәр бир инсан, ҳәр бир миллет ҳәмме менен бирдей ҳуқықый жақтан тең қорғалыўы керек. Бунның ушын социаллық, экономикалық шараятларды жақсылаўымыз лазым. Сондай-ақ, нызамлылықты раўажландырыў ҳәм оның орынланыўына ерисиў баслы ўазыйпалардың бири. Мине, усы бағдарларда Жоқарғы Кеңестиң басшылығында тынымсыз жумыслар ислеймиз. Солай етип келешекте инсан ҳуқықларын қорғаў бойынша халық аралық дәрежеге көтерилемиз бе деген бизде үлкен үмит бар. Сонлықтан да биз келешекке үлкен үмитлер менен исенип жасаймыз.

Гүррыңлесиўди алып барған журналист
Абдулла ҲӘБИЙПОВ.

ЖЫНАЯТ ЖАЗАСЫЗ ҚАЛМАЙДЫ

«ЖАҚСЫЛЫҚ ЕТСЕҢ ӨЗИҢЕ, ЖАМАНЛЫҚ ЕТСЕҢ ДЕ ӨЗИҢЕ...»

Ата-бабамыздан айтылмаған гәп қалмаған. «Жақсылық етсең өзиңе жаманлық етсең де өзиңе...» Шыны менен де еткен жаманлығың ақыры өзиңе барып тийеди. Солайда болса гейбиреўлер ҳәр ўақыт жынаятшылыққа қол урыўды, урлық етиўди өзлерине кәсип етип алған. Қандай болмасын еткен жынаятлары ҳәр қашанда жазасыз қалмайды. Лекин, бизиң халқымыз жынаятты өз көзи менен көрсе де, еситсе де ишки ислер бөлими хызметкерлери алдында көрсетпе бериўден қорқып, ҳеш нәрсе айтпайды. Егер ўақтында милиция хызметкерлерине жынаят болғаны ҳаққында хабарласа, ол истиң айқынласыўына көп пайдасын тийгизеди. Өз айыбын билмей турып «милиция хызметкерлери жүдә бийпәрўа, олар ҳеш нәрсе ислемейди» деп гүнә тағыўға әдетленген. Яқ, керисинше, олар жынаят болғаны туўралы хабарды еситсе ол исти ақырына жеткенше тыным-тыншамайды.

Қарақалпақстан Республикасы ишки ислер министрлигиниң жас өспиримлер менен ислесиў инспекциясы ҳәм оның орынлардағы бөлимшелери бала тәрбиясы ҳәм оларды жақсы тәрбиялаў менен биргеликте республикамыз аймағында жас өспиримлер арасындағы жынаятшылықтың ҳәм басқа да ҳуқық бузарлықлардың алдын алыў бойынша бир қанша жумыслар ислемекте.

Биргеликте исленген жумыслардың нәтийжесинде Қарақалпақстан Республикасы аймағында 1996-жылы жас өспиримлер тәрепинен жынаят ислеўшилик 1995-жыл менен салыстырғанда 12 процентке азайды. Ал жынаят ислеўге қатнасқан жас өспиримлердиң саны 6,9 процентке азайды. Деген менен республикамыз аймағында жас өспиримлер тәрепинен жынаят ислеўшиликтиң айырым түрлери өсип кетти. Әсиресе, олардың аўыр жынаят ислеўи ямаса оны ислеўге қатнасыўы кимди болса да ойландырады.

1996-жылдың 30-сентябрь күни Нөкис районының «Ақмаңғыт» колхозында жасаўшы, пенсионер А. Кәримова «Мениң туўысқан ағам Кәримов Оразбай 1941-жылы туўылған, усы районның «Дарсан» колхозында жасайды. 1996-жыл 8-сентябрь күни түски пайытта үйинен шығып кетип, бийдәрек жоғалып кеткен. Енди сизден усы ағамды излеп табыўға жәрдем бериўиңизди сорайман»—деп ишки ислер бөлимине арза берди.

Бул арза бойынша оператив излеў жумысларының барысында дерексиз жоғалған пуқара Кәримов Оразбайды оның өгей баласы 1978 жылы туўылған Реймов Байрамның лом менен урып өлтиргенлиги ҳәм анасы Халмуратова Турсынның айтыўы бойынша өзинен кишкене иниси 1981-жылы туўылған Реймов Бахрам менен биргеликте сол күни түнде саат 12 лер шамасында өли денени ешекке жүклеп сайдың ишине алып барып жер кимлерге билдирместен жасырын көмип тасланғанлығы анықланды.

Бул исленген жынаят бойынша 1996-жылы 1-октябрь күни Өзбекстан Республикасы жынаят кодексиниң 97 ст. 2-бөлиминиң «ж» бәнти менен жынайи ис қозғатылып, жынаятшылардың ҳәммеси де қамаққа алынады.

1996-жылы 27-август күни Хожели қаласында жасаўшы 1981-жылы туўылған жас өспирим мектеп оқыўшылары Серик Сергеев ҳәм Берик Сергеевлер Хожели дийқан базарының ишинде Базарбаев Бекжанды хулиганшылық ҳәрекетлери менен урады. Сол ўақытлары Сергеевлердиң әкеси Орынбайда келип жәмийетлик орында Б. Базарбаевты урады.

Олардың бул хулиганшылық ҳәрекетлери ушын Өзбекстан Республикасы Жынаят кодексиниң 277 ст. 2-бөлиминиң «Б» бәнти менен жынайый ис қозғатылып, жуўмағы судқа жиберилди.

Мине, көрип отырғанымыздай бул жынаятлардың исленийине жас өспиримлердиң ата-аналары себепши болған.

1993-жылы жас өспиримлер үлкен жастағы адамлар менен биргиип 37 жынаят ислеўге қатнасқан.

Айырым ўақытлары қыз балалар тәрепинен де жынаят ислеўшилик фактлери ушыраспақта.

1996-жылы 4-май күни саат 21 лер шамасында Беруний қаласы А. Гайдар көшеси №8-жайда жасаўшы Ражапова Хошрейдиң үйиниң алдындағы мал қорасынан белгисиз жынаятшылар 3 жасар сыйырын урлап кеткен.

Оператив излеў жумысларының барысында бул жынаятшылар топарының ишинде Беруний қаласында турыўшы, 1981-жылы туўылған, мектеп оқыўшысы жас өспирим Холматова Озода деген қыздың бар екенлиги анықланды.

Бул факт бойынша Өзбекстан Республикасы жынаят кодексиниң 169 ст. 3-бөлими менен жынайый ис қозғатылып жуўмағы судқа жиберилген.

Жоқарыда келтирилип өтилген жынаят ислеў фактлериниң екеўинде мектеп оқыўшылары қатнасқан. Бул демек еле де болса ата-ана ҳәм мектеп тәрепинен тәлим-тәрбиялық жумысларды жетерли дәрежеде алып барылмай атырғанлығынан дәрек береди

Жас әўладты дурыс жолға тәрбиялаўда мектеп, ата-ана ҳәм басқа да бала тәрбиясына қызығыўшы тәреплер менен биргеликте жумыс алып барыўды еле де болса жетилистириўимиз тийис. Биз солай еткен де ғана өзимиз жасап атырған заманға сай хызмет еткен боламыз.

Соның менен бирге барлық адамларды жаманлық емес тек жақсы ислер етиўге шақырар едим.

Жолдасбай ХОЖАМУРАТОВ

ҚРИИМниң жас өспиримлер менен ислесиў бойынша аға инспекторы милиция капитаны.

«ЖАС ӨСПИРИМ ҲӘМ НЫЗАМ» ҲАҚҚЫНДА СЕМИНАР-КЕҢЕС

Балаларды әдеп-икрамлылыққа, мийнетке, сыйласыққа тәрбиялаўда ата-аналарымыздың, муғаллимлеримиздиң хызметлери уллы. Усы жылдың 22-дәлиў айында бизиң мектебимизде қалалық мектеплердиң тәрбия ислери бойынша семинар-кеңеси өткерилди. Бунда қалалық 40 мектептен тәрбия ислери бойынша директор орынбасарлары келди. Буннан басқа қалалық жас өспиримлер менен ислесиў бөлиминен А. Өтемуратов, И. Төремуратов ҳәм т. б. ишки ислер бөлими хызметкерлери, №16 мәкан кеңесинен, Қарақалпақстан радио комитетинен, наркологиялық диспансерден қонақлар келди. Семинар-кеңесте жас өспиримлер арасында ушырасып атырған зыянлы иллетлерге қарсы гүрес ҳаққында сөз етилди. 7-е қазақ класста «Урлық—урлық түби қорлық», 10-а орыс класста «Наркомания—враг человека», 5-и орыс класста «Жол қәўипсизлигиниң алдын алыў ҳаққында», 11-б қарақалпақ класста «Ишиўшилик ҳәм мәскүнемшиликке қарсы гүрес» деген темада ашық көргизбели класс саатлары өткерилди. Буннан басқа ҳәзирги заман қызларының арасында ушырасатуғын зыянлы иллетлерге қарсы гүрес тараўында «Дәўир қызларының ойлары» атлы сораў-жуўап кешеси болып өтти.

Усындай жас өспиримлердиң арасында тәртипсизликлердиң алдын алыў барысында «Соғлом авлод учун» жарысы әҳмийетиниң үлкен екенлигин (4-а, 4-б класс оқыўшылары арасында спорт жарысын шөлкемлестирген) Ж. Қытайбеков дәлийллеп берди. Семинар-кеңесте усы мектептиң тәрбия ислери бойынша директор орынбасары Т. Қудайбергенова «Ҳәзирги ўақыттағы мектеп жасындағы жас өспиримлердиң арасындағы тәртипсизликлердиң алдын алыў барысындағы жумыслары ҳаққында» деген баянатта өз ис тәжирийбелеринен мысаллар менен байытып сөйлеп берди. Кешеге келген мийманлар бул ислерди «айрықша» деп баҳалады. Мектеп оқыўшылары ишиўшиликке, мәскүнемшиликке ҳәм т. б. жәмийетимиздеги жат иллетлерди әшкаралап тақмақлар, сахналық көринислер көрсетти. Улыўма айтқанда усындай кешелер тез-тезден ҳәр бир мектеплерде өткерилип турылса, оқыўшылар өзлери де изленип алкогольдиң зыянын үйренип, оның ақыбетлерин түсинип алыўы сөзсиз. Сонда биз тәртипсизликлердиң алдын алған боламыз.

Ахмет СЕРИМБЕТОВ

Нөкис қаласындағы №36 санлы орта мектептиң 11 класс оқыўшысы

Нөкис қалалық ишки ислер бөлими баслығының жеке қурам менен ислесиў бойынша орынбасары, милиция майоры Ы. Жумабаев ҳүрмет пенен алыныўп киятыр.

ДАН БУРЧАГИ

«Фалокат оёқ остида» дейдилар...

Милиция катта лейтенанти Улуғбек Абуджонов бир неча йиллардан бери Тўрткўл туман ички ишлар бўлимида ишлаб келаётган ёш, малакали мутахассислардан бири. Утган йили у давлат автомобиль назорати бўлими бошлиғи сифатида иш бошлади. Аввалги йилларда милиция ходими сифатида ҳам намунали иш олиб борган янги раҳбарнинг ўй ва ташвишлари, режалари қандай? Қуйидаги суҳбатда асосан ана шуларга тўхталади.

— Маълумки, Тўрткўл—Қорақалпоғистоннинг жанубида, катта Нукус—Тошкент магистрал йўллари ўтган, аҳолиси зич жойлашган шаҳардир, бундай шароитда албатта йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлаш анча қийинчиликлар туғдирса керак?

— Тўғри, аҳолиси ғоятда зич жойлашган, кўпгина ички йўлларимиз давр талабига мутлақо жавоб бермайдиган бир шароитда ишлаш қийин. Бизда ҳали икки томонлама йўл ҳаракати ташкил этилмаган. Бугунги кунда туман ҳудудида давлат аҳамиятига эга 150 километр ва махаллий аҳамиятга эга 153 километрлик автомобиль йўллари халқимиз хизматида Бу йўлларнинг кўпчилиги яроқсиз. Машиналар сони ва тури кун сайин ўсиб бораётган ҳозирги шароитда йўлларимизни ҳам ҳар тарафлама қулай бир ҳолатга келтириш пайти келди, деб ўйлайман Давлат автомобиль назорати бўлими ходимлари бугунги кунгача туман ҳудудида 3966 та шахсий ва 1836 та давлат тасарруфидаги автотранспорт воситаларини қайд қилганлар. Бу рақамлар эса бўлимимиз ходимлари зиммасида ғоятда катта масъулиятли вазифалар турганлигидан далолат беради. Бу муҳим вазифани уддалаш, яъни жамоат тартибини сақлаш, ҳуқуқбузарликка қарши кураш ва йўл ҳаракати ҳавфсизлигини таъминлашдек оғир ва шарафли иш ҳар бир ходимимиздан алоҳида қунт, зийраклик, эътибор ва масъулиятни талаб қилади.

— Ўтган 1996 йилда йўл ҳаракати қоидаларини бузувчиларга қандай жазо чоралари қўлланди?

— Ўтган йил давомида ходимларимизнинг саъйи-ҳаракатлари билан йўлларда ҳаракатланиш қоидаси бузилиши ҳолларининг 12472 та факти аниқланди. Жумладан, 103 шахс маст ҳолда транспорт воситасини бошқарганлиги, 790 ҳайдовчи белгиланган тезликни оширгани, 1602 ҳайдовчи эса олдиндаги транспортни қувиб ўтиш, 2676 ҳайдовчи таъқиқланган транспортларда одам ташиш, 43 ҳайдовчи транспорт воситалари ойналарини қонунга хилоф равишда бўяб олганлиги фактлари аниқланиб, бу қоидабузарлар маъмурий-жиҳатдан жазоландилар. Албатта, жазо чоралари ҳам қўлланди. Бироқ, йўл ҳаракати ҳавфсизлигини таъминлаш, йўл транспорт ҳодисаларининг олдини олишда огоҳлантириш, тушунтириш ишларини олиб бориш айниқса энг муҳим омиллардан бири ҳисобланади.

Қатъий жазо чоралари эса энг охирги қўлланадиган тадбир деб ҳисоблайман. Шу боис ҳам бўлим ходимлари қишлоқ жойларида, корхона ва ташкилотларда мактаб ва мактабгача ёшдаги болалар муассаларида йўл ҳаракати қоидалари бўйича кенг миқёсда тарғибот-ташвиқот ишларини олиб бормоқдалар.

Айниқса, кузги йиғим-терим даврида «Ҳосил—96» тадбири бўйича ишки ишлар ходимлари бошқа хизмат соҳаси ходимлари билан биргаликда туман ҳудудидаги барча хўжаликлар ва автохўжаликларда йўл транспорт ҳодисаларининг олдини олиш борасида ибратли ишларни амалга оширдилар. Тумандаги барча хўжаликлар ва автохўжаликлар раҳбарларига 1995 йил сентябрь ойида қўшни Элликқалъа туманида ва 1996 йил март ойида Хўжайли тумани худудида содир бўлган машъум ва фожиали йўл транспорт ҳодисалари асосида ёзилган «ЭСЛАТМА» лар тарқатилди Хўжалик ва автохўжаликлар раҳбарлари, ҳайдовчи ва тракторчилар даларини бузмаслик тўғрисида тилхатлар олинди. дан йўлларда ҳаракатланиш ҳавфсизлиги қоида Юқорида таъкидлаб ўтилган фожеали йўл ҳаракати транспорт ҳодисалари, уларнинг келиб чиқиш шарт-шароитлари ва сабабларини таҳлил қилиш асосида масъул ходимлар, ҳайдовчилар ўртасида чуқур тарғибот ишлари олиб борилди. Ана шу чора-тадбирлар ўзининг ижобий самарасини берди, яъни йўл-транспорт ҳодисалари ўтган йилдагига нисбатан 6,4 фоизга камайди.

— Лекин, айрим шахслар барибир йўл ҳаракати қоидалари бузилишига йўл қўймоқдалар. Айниқса, ҳозир қиш фасли, ёғин-сочин кўп бўлаётган бир пайтда йўлларда юриш ҳам хавфли бўлиб қолди...

— Ҳақиқатан ҳам, қиш фаслида йўллар сирпанчиқ қор-ёмғир туфайли машиналар ҳаракати анча қийинлашади. Бу пайтда йўл-транспорт ҳодисалари содир бўлиши эҳтимолдан ҳоли эмас. Бироқ, ҳар тарафлама эҳтиёт чораларини кўриш, тезлик қоидаларига амал қилиш, қолаверса, ҳар биримизнинг, машина ҳайдовчиларнинг масъулияти бундай кўнгилсиз ҳодисаларнинг олдини олишда муҳим чорадир. Кўрилган чора-тадбирлар йўл-транспорт ҳодисаларининг олдини олиш мақсадида қилаётган саъйи-ҳаракатларимизнинг асл моҳиятини тўла тушуниб етмаётганлар ҳам учраб туради. Бундай шахсларнинг йўл ҳаракати ҳавфсизлиги қоидаларини тўла тушуниб етмасликлар ёки тушунсалар ҳам амал қилмасликлари оқибатида оғир йўл-транспорт ҳодисалари содир бўлмоқда. Ўтган йилнинг 18 июнь куни шаҳарлик Шуҳрат Ҳожиев одам ташиш қоидасига хилоф равишда ўзига тегишли ТГА—200 русумли, 21—22 КПГ белгили мототранспорт юкхонасига Камоладдин Ражабовни миндириб кетаётганида мотоцикл ағдарилиб, К. Ражабов ҳалок бўлди Й. Қурбонов номли хўжаликка тегишли ГАЗ—53 русумли 97—09 КПМ давлат белгили автомашина ҳайдовчиси Жавлонбек Бекчонов ўзига беркитилган автомашинанинг одам ташиш учун махсус жиҳозланмаганлигига қарамасдан машина юкхонасига Одилбек Рейимов ва Дина Рейимоваларни миндиради. Автомобилнинг силкиниши оқибатида юкхонада ўтирганлар ағдарилиб тушадилар ва оқибатда Одилбек воқеа содир бўлган жойда ҳалок бўлади, Дина эса оғир тан жароҳати олиб касалхонага тушади.

Маст ҳолда рулга ўтириш оқибатида ҳам йўл транспорт ҳодисалари содир бўлмоқда. 115-автокорхонага қарашли ГАЗ—24 русумли, 32—55 давлат белгили автомобиль ҳайдовчиси Ибодулла Турумбетов маст ҳолда транспорт воситасини бошқаради. Натижада у йўловчи Раҳим Отажоновни қоқиб юборади ва Отажонов оғир тан жароҳати олиб касалхонага тушади. Шаҳарлик Муҳтор Камолов ҳам маст ҳолда рулга ўтириб, бир кишининг оғир жароҳатланишига сабабчи бўлди.

— Албатта айтишингизча, айбдорлар ўзига тегишли жазоларини олибдилар, аммо фақат жазолаш билан бахтсиз ҳодисаларга чек қўйиб бўлармикан?

— Содир этилган автоавариялар таҳлилига кўра, йўл-транспорт ҳодисаларининг кўпчилиги шахсий ва давлат идоралари ҳайдовчилари томонидан содир этилган автоавариялар таҳлилига кўра, йўл транспорт ҳодисаларининг кўпчилиги шахсий автомашина ва давлат идоралари ҳайдовчилари томонидан содир этилганлиги маълум бўлди. Давлат идоралари ҳайдовчилари томонидан содир этилган ҳодисаларнинг рўй беришида кархона ва ташкилот раҳбарларининг, мутасадди ўртоқларнинг ўз қўл остида ишловчи одамлар тақдирига бефарқлиги, шунингдек, йўл ҳаракати ҳавсизлиги қоидаларига панжа орасидан қарашлари сабаб бўлмаётганмикан, деган савол туғилиши табиий Ҳар бир раҳбар ўз корхонасида ишловчи одамлар тақдири учун аввало жавобгардир. Қолаверса, қонун барчага баробар. Уни бузишга ҳеч кимга ҳуқуқ берилмаган. Барча мутасадди ўртоқлар, ҳайдовчилар буни ҳеч қачон унутмасликлари керак.

Халқимиз фалокат оёқ остида, дейди. Агар биз йўл ҳаракати хавфсизлиги қоидаларига қатъиян амал қилсак, ҳар бир машина ҳайдовчилари ўз вазифасига масъулият билан ёндошса, бундай бахтсиз, кўнгилсиз ҳодисаларнинг олдини олган бўлар эдик.

Суҳбатдош Ширинoй РАЗЗОҚОВА

«АДАМ ҲӘМ НЫЗАМ» ШӨЛКЕМЛЕСТИРИЎШИЛЕР; Қарақалпақстан Республикасы Прокуратурасы, Әдиллик Министрлиги, Ишки ислер Министрлиги

Газета А-3 форматында нусқасы 3650 572 буйыртпа менен басылды.

Бас редактор Роза **КӨБЕЙСИН** қызы.

Редакцияның жәмийетлик кеңесгөйлери:
Парахат **АЙТНИЯЗОВ**, Сейтназар **ЕРЖАНОВ** Батыр **МАТМУРАТОВ**, Халмурза **МАМУТОВ**, Фархад **НИЗАМОВ**, Азат **НУРЖАНОВ**, Жаңабай **САДЫҚОВ**, Жаңабай **ШЫЛМАНОВ**, Замира **ШАМУРАТОВА**, Ҳакимбай **ҲАЛИМОВ**.

Мәкан жайымыз;
Инд; 742000. Нөкис қаласы Ғәрезсизлик көшеси №44 жай. телефон; редактор; 4—47—59.

Басыўға рухсат етилген ўақты 15.00
Индекс 64624

Баспасөз бойынша Қарақалпақстан Республикасы Мәмлекетлик комитетиниң Нөкис полиграфкомбинаты